

ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ ПОКАЗНИКІВ ТА РІВНІВ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО НАВЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРЕДМЕТІВ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Результатом запроваджених педагогічних умов освітнього процесу вищого педагогічного навчального закладу є ефективність функціонування педагогічної системи, конкурентоспроможність педагогічних кадрів та якість здобутих економічних знань та практичних навичок випускниками загальноосвітніх навчальних закладів, набуте вміння їх застосовувати у реальних життєвих обставинах. Запропоновано для оцінки сформованості готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників використовувати такі критерії (індикатори): операційно-когнітивний, комунікативно-діяльнісний, соціальний, результативно-рефлексивний. Рівні готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників визначаються комплексно відповідно до індикативного оцінювання за запропонованими критеріями та згідно з показниками, що усталено характеризують їх зміст.

***Ключові слова:** педагогічні умови, критерії показників, рівні готовності, ефективність.*

Постановка проблеми. Педагогічна майстерність та конкурентоспроможність на шляху викладання економічних предметів обумовлюють ефективне виконання педагогічних функцій сучасним учителем технологій. Підґрунтям професійності майбутнього учителя технологій є чітке усвідомлення основних компонентів психолого-педагогічної структури педагогічної діяльності, набуття знань та професійних вмінь, психологічних якостей, здатність до комунікативно-розвивальної та дослідницької діяльності, розуміння шляхів їх удосконалення та самовдосконалення.

Комплексна сформованість компетентності майбутнього учителя технологій до викладання економічних предметів характеризується критеріями показників. Оцінку педагогічної професійності та готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів учнів загальноосвітніх навчальних закладів відображають рівні сформованості або професійності. Отже, для проведення комплексного дослідження ефективності запроваджених педагогічних умов необхідно дослідити та визначити критерії показників та рівні готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів учнів загальноосвітніх навчальних закладів, що є складовими результативного блоку моделі формування готовності майбутнього учителя технологій до викладання економічних предметів.

Аналіз досліджень з проблеми готовності вчителя до фахової діяльності дозволив визначити основні напрямки: розробка й впровадження у навчально-виховний процес вищого педагогічного навчального закладу нових технологій професійної підготовки майбутнього педагога, викладання педагогічних та економічних дисциплін (О. Абдуліна, О. Антонова, С. Грицуленко, Р. Гуревич, О. Дубасенюк, В. Зінченко, І. Зязюн, А. Коломієць, Н. Кузнєцова, В. Курок, Н. Ничкало, Н. Потапова-Сінько, Т. Семенюк, Д. Тхоржевський); професійно-економічна підготовка майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах (Т. Гуцан, Н. Олійник, О. Падалка, О. Рехтета, Т. Ткаліч, В. Щербіна); підготовка майбутніх учителів трудового навчання до економічного виховання учнів загальноосвітніх шкіл (Т. Левченко, М. Свіржевський); економічна підготовка та компетентність учнів (В. Городній, В. Кулішов, Л. Новікова, Н. Примаченко, В. Терес, С. Цибін, Л. Чеботарьова, О. Шпак); готовність старшокласників до вибору професій, в тому числі сфери економіки та підприємництва (А. Калінська, О. Кочкурова, І. Леонтєва, В. Мадзігон, В. Міненко, Н. Побірченко, Г.-М. Саппа); якість економічної освіти студентів, протиріччя між навчанням у вищій школі та реаліями сьогодення (Н. Дзеньдзюра, Н. Кузнєцова, Ю. Лернер, Т. Шестакова), наступність в економічній освіті учнів загальноосвітньої школи і студентів вищого педагогічного навчального закладу (В. Терес) та наступність економічної освіти учнів школи і студентів вищих навчальних закладів (С. Вітер).

Проведений аналіз науково-теоретичних напрацювань доводить безперервність розвитку та наступності здобуття економічної освіти в ланцюзі загальноосвітній навчальний заклад – вищий навчальний заклад (вищий педагогічний навчальний заклад), наявність постійного попиту роботодавців у професійних кадрах, здатних приймати правильні рішення. Враховуючи наявний науково-теоретичний концепт та методологічні засади, потребує дослідження питання якісної оцінки сформованості готовності

майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників, яке є недостатньо теоретично розробленим та нереалізованим на практиці.

Мета та завдання статті – визначення критеріїв показників та рівнів, що є аспектами якісної оцінки готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників.

У ході проведення дослідження серед методів науково-педагогічних досліджень застосовані: аналіз, систематизація, узагальнення наукових здобутків дослідників, емпіричні методи (спостереження, систематизація й узагальнення власного педагогічного досвіду).

Виклад основного матеріалу дослідження. Прогнозована модернізація змісту освіти вищого педагогічного навчального закладу на шляху формування готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників здатна забезпечити компетентність молодих педагогів та їх академічну мобільність, якість здобутої освіти. Компетентність майбутніх учителів технологій є багатоаспектною, тому для проведення об'єктивної оцінки її рівня сформованості необхідно використовувати інтегральні показники якості. Пропонуємо застосовувати індикативну оцінку формування готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників, розроблену з урахуванням єдиних кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів [1]. Шляхом уточнення загальновідомих дефініцій понятійно-категоріального апарату визначаємо, що критеріями сформованості готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників та показниками, що їх характеризують, є:

– операційно-когнітивний, що характеризує рівень набутих майбутнім вчителем теоретичних знань з фахових дисциплін; сформованість практичних знань, умінь та навичок; розуміння практичного взаємозв'язку технологій та економічних наук. Під час оцінки за цим критерієм визначається наявність в учителя технологій системних психолого-педагогічних знань, в тому числі з основ формування педагогічної компетентності, теоретичних засад та практичних знань застосування інтерактивних початкових технологій, тобто визначається вміння організувати та планувати освітній процес, забезпечувати виконання навчальних програм з предметів освітньої галузі «Технології» та економічних предметів у відповідності до навчального плану та графіка навчально-виховного процесу;

– комунікативно-діяльнісний, що характеризує сформованість комунікативних здібностей у майбутнього учителя технологій, вміння спрямовувати навчально-виховний процес у загальноосвітньому навчальному закладі на здобуття старшокласниками інтегрованих теоретичних знань й практичних навичок, тобто на формування у випускників компетентності, здатності орієнтуватися в життєвих ситуаціях. Під час оцінки за цим критерієм визначається вміння формулювати мету уроку в діяльнісній формі; вміння використовувати пасивну, активну та інтерактивну моделі навчання; вміння формувати комунікативну компетентність в учнів та використовувати теорію критичного мислення, інтерактивну технологію під час проведення уроків, тобто здійснювати навчання та виховання учнів з урахуванням психологічних та фізіологічних особливостей їх розвитку, специфіки навчальних предметів освітньої галузі «Технології» та економічних навчальних предметів, їх взаємодії та взаємовпливу в процесі інтегрування. Вміння використовувати різноманітні ефективні форми, прийоми й методи навчання;

– соціальний, що характеризує рівень адаптованості майбутнього учителя технологій серед учасників навчально-виховного процесу (набуття практичного досвіду організації та проведення навчально-виховного процесу, роботи з учасниками навчально-виховного процесу), готовність до творчої роботи та самовдосконалення, конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг, рівень сформованості педагогічної етики, виховання. Супроводжується здатністю формувати соціальну компетентність в учнів;

– результативно-рефлексивний, що характеризує набуття майбутнім учителем технологій: навичок оцінки та самооцінки власної професійної діяльності з подальшим закріпленням або коригуванням її результатів; вміння свідомо контролювати та аналізувати результати своєї діяльності та роботу учнів; вміння аналізувати результати засвоєння учнями навчального матеріалу з предмету та організувати самостійну діяльність учнів, у тому числі дослідницьку; вміння координувати взаємодію учнів між собою під час уроків і позакласних заходів. Критерій визначає рівень: розвитку власних особистісно-професійних якостей майбутнього учителя, спрямовуючи зусилля на самовдосконалення; володіння навичками роботи з обдарованим і талановитим учням, а також учнями, які мають відхилення у розвитку з використанням різноманітних форм, прийомів, методів і засобів навчання, зокрема, за індивідуальними навчальними планами, прискореними курсами в рамках державних освітніх стандартів, сучасних освітніх технологій.

Наведені критерії та показники, що їх характеризують, є вхідними даними для визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників. Пропонуємо до розгляду рівні сформованості готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників з урахуванням наявних теоретико-наукових напрацювань дослідників [2]. Враховуючи, що ефективність педагогічної роботи залежить від професійності педагога, систематизуємо теоретичні знання та узагальнимо практичний досвід та наведемо рівні формування готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників або рівні професійності:

1) репродуктивний (недостатній) – полягає в умінні учителя технологій розповісти учням те, що знає сам;

2) адаптивний (низький) – передбачає уміння учителя технологій пристосувати комунікації та навчальний матеріал, технології його викладання до особливостей учнівської аудиторії;

3) локально-моделюючий (середній) – полягає у вмінні диференціювати навчальний матеріал, у володінні учителем технологій стратегіями передавання знань як з окремих розділів й тем, так й з урахуванням інтегрування навчального матеріалу, системи знань навчальних предметів освітньої галузі «Технології» та економічних навчальних предметів;

4) системно-моделюючий (високий) – полягає в умінні учителя технологій формувати комплексну систему знань, умінь, навичок з навчальних предметів освітньої галузі «Технології» та економічних навчальних предметів;

5) системно-моделюючий діяльність і поведінку (найвищий) – передбачає здатність учителя технологій перетворювати здобуті учнями знання та практичні навички з навчальних предметів освітньої галузі «Технології» та економічних навчальних предметів на засіб формування особистості, життєвої компетентності молодого покоління.

Дослідимо якісний зміст, сформовану професійну компетентність (рис. 1).

Рис. 1. Рівні формування готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників (рівні професійності)

Враховуючи вищевикладене та рівні формування згідно з рис. 1 приходимо до висновку, що учителі технологій першого і другого рівня сформованості не володіють свідомими стратегіями педагогічної діяльності та здійснюють її здебільшого завдяки власним інтелектуальним якостям.

Педагогічні здібності учителів технологій виявляються на третьому рівні, коли домінанта зміщується з власної особи на учнів.

На четвертому і п'ятому рівнях вже очевидна природна педагогічна обдарованість учителів технологій, що виявляється у спроможності підпорядковувати власні інтереси педагогічній меті, створювати оригінальні системи навчально-виховної роботи освітнього процесу. Адже на високих рівнях педагогічної діяльності виявляються спеціальні здібності педагога, які спрямовуються на досягнення педагогічних цілей.

Теоретичні та емпіричні дослідження щодо формування готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників загальноосвітнього навчального закладу, дають підстави для наступних пропозицій:

1. Для оцінки сформованості готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників доцільно використовувати такі критерії (індикатори): операційно-когнітивний, комунікативно-діяльнісний, соціальний, результативно-рефлексивний.

2. Визначення рівнів готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників слід здійснювати за показниками, що усталено характеризують зміст запропонованих критеріїв.

3. Визначення рівнів формування майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників слід здійснювати комплексно, враховуючи попереднє індикативне оцінювання за критеріями.

Висновки. Під час практичного оцінювання впровадження вищим педагогічним навчальним закладом визначених критеріїв показників та рівнів готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів, пропонуємо застосовувати окремі емпіричні методи (спостереження, опитування (бесіда, інтерв'ю, анкетування), тестування, рейтинг), оцінюючи результати за попередньо розробленою шкалою оцінювання. За результатами оцінювання та розрахунку середнього балу й визначиться рівень формування готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників. Комплексне визначення рівнів сформованості майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників може бути застосоване вищим педагогічним навчальним закладом під час реалізації функцій моніторингу діяльності. Висвітлена методика визначення критеріїв показників та рівнів готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників є невід'ємною у забезпеченні ефективного функціонування педагогічної системи. За результатами застосованого якісного оцінювання функціонування організаційно-змістовного блоку можна робити висновки щодо реалізації мети та провідних завдань експериментальної моделі, а отже ухвалити рішення про результат – стан готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників.

Перспективи подальших досліджень полягають в опрацюванні експериментальної моделі формування готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників.

Використані джерела

1. Кваліфікаційні характеристики професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів [Електронний ресурс] // Наказ Міністерства освіти і науки України № 665 від 01.06.2013 року. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://osvita.ua/legislation/other/37302/>.
2. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи. Навчальний посібник [Електронний ресурс] / М.М. Фіцула // Академвидав (Альма-матер). – 2014. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/70122/pedagogika/psihologo-pedagogichna_struktura_diyalnosti_vikladacha.

Kondratenko T.

DEFINING CRITERIA INDICATORS AND LEVELS OF READINESS OF FUTURE TEACHERS OF TECHNOLOGIES FOR TEACHING HIGH SCHOOL STUDENTS ECONOMIC DISCIPLINES

The result of implemented pedagogical conditions of educational process of higher educational institutions is the efficiency of the functioning of educational systems, competitiveness of the teaching staff and the quality of the economics knowledge's and practical skills the graduates secondary schools, acquired the ability to apply them in of the circumstances real-life. This complex interaction is estimated by criteria indicators and levels of readiness of future teachers of technologies for teaching economic disciplines in the secondary schools. Professionalism of future teachers of technologies is derivative it the levels of readiness before learning economic disciplines in the secondary schools. A proposed for assessment of readiness of future teachers of technologies for teaching economic disciplines for high school students use following criteria (indicators): operationally-cognitive, communicative-activity, social, effective & reflexive. The levels of readiness of future teachers of technologies for teaching economic disciplines for high school students are determined comprehensively according to an indicative assessment by the proposed of the criteria and indicators who describe their content of the steady.

For the practical of assessment implementation of higher pedagogical educational institution is criteria indicators and of the levels of readiness of future teachers of technologies for teaching for high school students economic disciplines in the secondary schools it is recommended to use selected empirical methods (observation, interrogation (conversation, interview, questionnaire), testing, rating) with the assessment results according to the previously is developed grading the scale. By evaluation and calculation average score is determined level of formation of readiness of future teachers of technologies for teaching high school students economic disciplines. Method of defining criteria indicators and levels of readiness of future teachers of technologies for teaching high school students economic disciplines is integral to the effective functioning of the pedagogical system on the basis of which conclusions can be drawn about the implementation of the objectives and key tasks of the experimental model.

A comprehensive definition of the levels of formation of future teachers of technologies for teaching high school students economic disciplines can be applied higher pedagogical educational institution in the implementation of monitoring activities aimed at improving the quality of the education received by future teachers. Because the professionalism of future teachers of technologies is a derivative of the levels of development of their readiness for learning economic disciplines the high school students.

Key words: pedagogical conditions, criteria indicators, levels of readiness, effectiveness.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2017 р.